

ELMAS AÇIK ERİŞİM

İÇİN EYLEM PLANI

MART 2022

ÇEVİRİ NİSAN 2023

Baskı Bilgisi

Mart 2022

'Elmas Açık Erişim için Eylem Planı'

DOI: 10.5281/zenodo.7844635

Yazar(lar):

Zoé Ancion (Agence Nationale de la Recherche)

Lidia Borrell-Damián (Science Europe)

Pierre Mounier (OPERAS)

Johan Rooryck (cOAlition S)

Bregt Saenen (Science Europe)

Çeviri: Zehra Tařkın (Hacettepe University)

Teřekkür: Yazarlar, hem 2 şubat 2022'de çevrimiçi olarak düzenlenen "Elmas Açık Erişim Çalıştayı" katılımcılarının, hem de Science Europe Açık Bilim Çalışma Grubu üyelerinin geri bildirimleri için müteşekkirdir.

Editörler: Johan Rooryck (cOAlition S), Iwan Groeneveld (Science Europe)

Tasarım: Iwan Groeneveld (Science Europe), Laetitia Martin

Bu çalışma, logolar ve ayrı bir telif hakkı bildirimini ile işaretlenmiş diğer içerikler haricinde, orijinal yazarların ve kaynağın belirtilmesi koşuluyla, herhangi bir ortamda sınırsız kullanıma, dağıtıma ve çoğaltmaya izin veren Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı kapsamında lisanslanmıştır.

Bu lisansın bir kopyasını görüntülemek için creativecommons.org/licenses/by/4.0/ adresini ziyaret edin veya Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA adresine bir mektup gönderin.

Giriş

Bu eylem planı, sürdürülebilir ve toplum odaklı bir elmas bilimsel iletişim ekosistemini geliştirmek ve genişletmek için bir dizi öncelikli eylem sağlar. Elmas açık erişim dergilerini ve platformlarını, sektörün gücünü oluşturan kültürel, çok dilli ve disiplinler çeşitliliğe saygı duyan ortak ilkeler, yönergeler ve kalite standartları etrafında bir araya getirmeyi amaçlar. Araştırmacılar, editörler ve araştırma kurumları bu eylem planından faydalanacaklardır.

'Elmas' açık erişim, dergilerin ve platformların yazarlardan veya okuyuculardan ücret talep etmediği bilimsel yayın modelini ifade eder. Elmas açık erişim dergileri, topluluk odaklı, akademi tarafından yürütülen veya sahip olunan yayıncılık girişimlerini temsil eder. Genellikle küçük ölçekli, çok dilli ve çok kültürlü bilimsel toplulukların ayrıntılı bir çeşitliliğine hizmet eden bu dergiler ve platformlar, bibliyoçeşitlilik kavramını somutlaştırır. Tüm bu nedenlerden dolayı elmas açık erişim dergileri ve platformları doğası ve tasarımı gereği eşitlikçidir.

Dönüm noktası niteliğindeki '[Açık Erişim Elmas Dergi Çalışması](#)' (OADJS) bu yayın ekosisteminin muazzam boyutunu ve kapsamını ortaya çıkarmıştır. Dünya çapında tahmini (2021) 17.000 ila 29.000 elmas açık erişim dergisi, toplam makale yayın hacminin %8 ila %9'unu ve açık erişim yayıncılığın %45'ini kapsayarak bilimsel iletişimin temel bir bileşenini oluşturmaktadır.

Bu bariz güçlü yönlerle rağmen elmas açık erişim, dergilerin ve platformların teknik kapasitesi, yönetimi, görünürlüğü ve sürdürülebilirliği ile ilgili zorluklar nedeniyle geride kalmaktadır. Bilimsel iletişim sektörünün bu kısmını gerektiği gibi desteklemek için araştırmacılar, fonlayıcılar, araştırma yapan kuruluşlar, üniversite kütüphaneleri, üniversite yayınevleri, fakülteler, bölümler, araştırma enstitüleri, akademik topluluklar, bakanlıklar ve hizmet sağlayıcılar arasında daha fazla diyalog ve taahhüt gereklidir.

Bu eylem planı, elmas dergilerin yenilikçi, geçerli, güvenilir ve erişilebilir yayıncılık hizmetleri sağlama kapasitesini önemli ölçüde artırmayı amaçlamaktadır. OADJS'nin tavsiyelerini takip eden eylem planı, daha fazla geliştirilmesi için dört temel öğeye odaklanarak elmas açık erişimi desteklemeyi amaçlamaktadır: Verimlilik, kalite standartları, kapasite geliştirme ve sürdürülebilirlik.

1. Verimlilik

Elmas açık erişim şu anda nispeten izole dergi ve platformlardan oluşan bir takımada temsil etmektedir. Bu takımada ortak kaynakları paylaşmaktan fayda görecektir. Bu eylem planı, verimliliği ve ölçek ekonomilerini artırmak için aşağıdaki eylemlerin yapılmasını önerir:

- ▶ Kültürel farklılıklara ve disiplin gereklerine saygı gösterirken altyapıların, standartların, politikaların, uygulamaların ve finansman akışlarının paylaşımını teşvik ederek kalite standartlarını esnek bir şekilde dengeleyin. Sürdürülebilirlik yaratın ve tüm paydaşlar için güveni artırın.
- ▶ Elmas dergiler ve platformlar için teknik hizmetler ile işlemleri daha erişilebilir, birlikte çalışılabilir ve kolaylaştırılmış hale getirin. Makale gönderim sistemlerinin, dergi platformlarının ve üst verilerin uyumuna ve birlikte çalışabilirliğine özel dikkat gösterin.
- ▶ Genel olarak araştırmacılara ve okuyuculara daha iyi hizmet sunmak için mevcut organizasyonlar, gruplar ve topluluklardan oluşan bir ağ aracılığıyla aynı disiplin, coğrafi konum ve dildeki elmas dergiler ve platformlar arasında sinerji yaratın.

2. Kalite Standartları

Elmas açık erişim dergileri ve platformları, kökleri tarihsel, kültürel ve disiplinler çeşitliliğe dayanan kalite standartlarını sağlamak için farklı uygulamalara sahiptir. Ekosistemin kalite profilini yükseltmek ve esnek bir şekilde dengelemek için bu eylem planı aşağıdaki eylemleri gerçekleştirmeyi önermektedir:

- ▶ Açık erişim yayıncılığa yönelik çeşitli kuruluşlar (OASPA, DOAJ, COAR, COPE, SPE ve EASE dahil) tarafından halihazırda geliştirilmiş olan mevcut standartları ve en iyi uygulamaları esnek bir şekilde uyumlu hale getirin. Bu, elmas dergileri uluslararası bir elmas yayıncılık çerçevesinde temsil eden topluluklarla birlikte yapılacaktır.
- ▶ Bilimsel yayıncılığın yedi bileşeni için bu kalite standartlarını belirleyin ve elmas açık erişim ekosistemindeki uyumlarını keşfedin:
 1. Finansman ve iş modelleri
 2. Hizmet verimliliği ve kalite güvencesi
 3. Editöryal yönetim ve araştırma bütünlüğü
 4. Yasal mülkiyet, misyon ve yönetim
 5. İletişim ve pazarlama
 6. Çok dillilik ve cinsiyet eşitliğini içeren çeşitlilik, eşitlik ve kapsayıcılık
 7. Açıklık düzeyi ve açık bilim ilke ve uygulamalarına uygunluk
- ▶ Elmas yayıncılık için uluslararası çerçeveyi karşılamaya yönelik ilerlemeye yardımcı olmak amacıyla elmas dergilerin kalite standartlarını değerlendirmek için bir öz değerlendirme aracı geliştirin.

3. Kapasite Geliştirme

Elmas açık erişim dergileri ve platformları, editörlük ve yönetim becerileri açısından farklılık gösterir. Kapasite geliştirmek için, bu eylem planı aşağıdaki eylemleri ardışık olarak üstlenmeyi önermektedir:

- ▶ Elmas akademik yayıncılık için bir araç takımı (toolkit) yaratarak kapasite geliştirin. Buna elmas açık erişim editörleri ve hizmet sağlayıcıları için eğitim materyalleri, dergiler için kalite standartları, yazar ve hakem politikaları ile bir ortak erişim noktasında kullanıma sunulacak yönergeler dahildir.
- ▶ Elmas açık erişimdeki rollerinin farkına varmalarını sağlamak için tüm paydaşları (araştırmacılar, fonlayıcılar, araştırma yapan kuruluşlar, üniversite kütüphaneleri, üniversite yayınevleri, fakülteler, bölümler, araştırma enstitüleri, akademik topluluklar ve bakanlıklar) elmas açık erişime dahil edin.
- ▶ Elmas açık erişim yayıncılığı hakkında hedefli bir iletişim stratejisiyle akademisyenlere ulaşın.
- ▶ Uygun dergilere ve editörlere farklı seviyelerde teknik, finansal ve eğitim hizmetleri/kaynakları sağlayan elmas yayıncılık için 30 ay içinde kâr amacı gütmeyen özel bir Kapasite Merkezi (CCDP – Capacity Centre for Diamond Publishing) oluşturun. CCDP'nin yönetişimi, elmas ekosisteminin merkezi olmayan ve çeşitli doğası uygun bir şekilde dikkate alınarak şeffaf olacak ve paydaş toplulukları temsil edecektir.

4. Sürdürülebilirlik

Elmas açık erişim dergileri ve platformları akademisyenlere ait ve akademisyenlerin yönetiminde olmasına rağmen, yasal statüleri ve yönetişimleri genellikle belirtilmemiştir. Dahası, gelir akışları genellikle aynı katkılardan oluşan bir yama çalışmasına, çeşitli kurum türleri tarafından sağlanan fonlara ve geçici hibelere bağlıdır. Elmas açık erişim yayıncılık ekosisteminin sürdürülebilirliğini iyileştirmek için bu eylem planı aşağıdaki eylemleri gerçekleştirmeyi önermektedir:

- ▶ Elmas açık erişim dergilerin ve platformların mülkiyetinin ve yönetişiminin yasal olarak tanınmasını ve toplum odaklı bilimin sürdürülebilirliğini daha iyi garanti etmek için korunmasını sağlayacak bir çerçeveye geliştirin.
- ▶ Elmas açık erişimin maliyetleri hakkında bir anlayış kazanmaya çalışın ve dergi yöneticilerini, kurumları, fon sağlayıcıları gelirler, harcamalar ve finansal sürdürülebilirlik konusunda bilgilendirmek için sorumlu ve şeffaf mali yönetim uygulamalarını teşvik edin. Tüm hizmet sağlayıcıların bu ilkelere uyması gerekecektir.
- ▶ Mali desteğin farklı açık erişim bilimsel yayıncılık biçimleri arasında daha dengeli bir şekilde dağıtılmasını ve ayrıca mevcut finansmanın daha iyi ve daha şeffaf bir şekilde izlenmesini ve tahsis edilmesini teşvik edin.
- ▶ Elmas yayıncılığın tüm operasyonel maliyetlerinin bir kurumlar ağı tarafından karşılanmasını sağlamaya çalışın: Fonlayıcılar, araştırma yapan kuruluşlar, üniversite kütüphaneleri, üniversite yayınevleri, fakülteler, bölümler, araştırma enstitüleri, akademik topluluklar ve hükümetler.

- Bu çeşitli finansman kaynaklarını elmas açık erişim dergilerine, altyapılarına ve üçüncü maddede önerilen Elmas Yayıncılık Kapasite Merkezine ulaştıracak koordineli bir finansal mekanizma geliştirin.

Eylem Planı Hakkında

Bu eylem planı ANR, cOAlition S, OPERAS ve Science Europe tarafından hazırlanmıştır. Plan, 2 Şubat 2022'de çevrimiçi olarak düzenlenen Elmas Açık Erişim Çalıştayında Science Europe'un Açık Bilim Çalışma Grubu üyeleri ve uluslararası uzmanlar tarafından tartışılmış ve incelenmiştir. Yorumlar bir dizi iyileştirmeye yol açmıştır. Çalıştay, Science Europe tarafından cOAlition S, OPERAS ve ANR işbirliğiyle düzenlenmiştir. Fransa'nın Avrupa Birliği Konseyi Başkanlığı bağlamında düzenlenen Paris Açık Bilim Avrupa Konferansına (OSEC) hazırlık olarak Fransa Yükseköğretim Araştırma ve Yenilik Bakanlığı tarafından desteklenmiştir.

Eylem planının bazı bölümleri başlangıçta, elmas açık erişim topluluğunun yerini alması nihai amacı ile 'Bilimsel İletişimi Geliştirmek için Kurumsal Açık Erişim Yayın Modelleri Geliştirme' (DIAMAS; 2022-2025) Ufuk Avrupa projesinin çatısı altında uzun vadeli uygulama amacıyla ileriye götürülecektir. Eşit, topluluklar tarafından yönlendirilen ve akademi liderliğinde/akademi tarafından sahiplenilen bir bilimsel yayıncılık altyapısı, küresel araştırma topluluğunun araştırma toplulukları tarafından ve araştırma toplulukları için bir bilimsel iletişim sisteminin sorumluluğunu üstlenmesini sağlayacaktır.

